

Makale Künyesi (Araştırma): Bahşi, B. (2023). Selanik türkülerinin söz varlığı ve kültürel motifler açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 144-155.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1182670>

SELANİK TÜRKÜLERİNİN SÖZ VARLIĞI VE KÜLTÜREL MOTİFLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bahtiyar BAHŞI¹

ÖZET

Türkü genel olarak Türk insanın yaşam biçimini, sosyo- kültürel özelliklerini, tarihsel süreç içerisinde yaşadıklarını, dini inanışlarını, gelenek ve göreneklerini yansıtan kültürel öğelerden biridir. Ayrıca türkü toplumun yaşadığı olaylar karşısındaki tepkilerini, duygularını yansıtan sözlü edebiyat ürünüdür. Bu yüzden Türküler hem halkın sosyal hayatını hem de müziğini ve şiirini ilgilendirdiğinden halk bilimi incelemelerinde önemli bir yer tutar. Türk tarihinin önemli şehirlerinden biri olan Selanik yöresinde Türk folkloru günümüze kadar yaşatılmıştır. Bu folklor içerisinde yer alan türküler önemli bir yere sahiptir. Türk dilinin söz varlığı edebî eserler, şiirler, tarihî metinler gibi yapıtların yanı sıra şifahi kültüre at olan türkülerden hareketle de ortaya konulmaktadır. Şimdiye kadar Selanik ile ilgili çalışmalar yapılmış fakat Selanik türkülerindeki söz varlığına dair bir çalışma yapılmamıştır. Bu eksiklikten yola çıkılarak yapılan bu çalışmada Selanik türkülerindeki söz varlığını ve kültürel motifleri tespit edebilmek amaçlanmıştır. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu kapsamda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kaynaklarından ulaşılan Selanik yöresine ait yirmi altı türkü, doküman incelemesi yapılarak ele alınmıştır. İncelenen Selanik türkülerini konuları bakımından bir tasnife tabi tutulmuş ve yapılan tasnife uygun düşen türkü örnekleri verilmiştir. Ayrıca türkülerdeki kültürel motiflerde yörenin yer şekilleri ve dış mekân unsurları, iklimi, hayvanları, bitkileri, dinî öğeleri, renkleri, kadın ve erkek adları, akraba adları, giyim eşyaları ve takıları, araç gereçler, yiyecek-ıçecekleri ve organ isimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Araştırmanın sonucunda Selanik yöresi türkülerinde yer alan söz varlığının yöreye ait kültürel dokuyla yakından ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu türkülerin eğitim öğretim kurumlarının farklı kademelerinde kültür aktarımı amacıyla kullanılması faydalı olacaktır. Selanik türkülerini hakkında özellikle muhteva, ses, kelime ve cümle incelemesi bağlamında yapılan yeterli sayıda araştırmanın ve yazılı kaynağın olmaması çalışmanın sınırlı kalmasına sebebiyet vermiştir.

Anahtar kelimeler: Kültürel motif, Selanik, söz varlığı, türkü.

GİRİŞ

Türklerin eskiden beri yaşadığı topraklar Türk coğrafyası olarak kabul edilir. Günümüzde Türklerin kontrolünde olmayan ancak Orta Asya'dan başlayıp Yemen, Şam

¹ İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi. bahtiyar.bahsi@inonu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-4450-8351>

Kerkük ve Ortadoğu'yu içine alıp Karadeniz'in kuzeyinden Kosova, Üsküp ve Selanik'e kadar uzanıp giden topraklar Türk coğrafyası olarak bilinmektedir. Bu coğrafyanın sınırları içerisinde yer alan en önemli şehirlerden biri Selanik'tir.

Makedonya bölgesinin önemli bir kıyı kenti olan Selanik, Doğu Akdeniz, Güneydoğu Avrupa ve Balkan Yarımadası'nın bir uzantısıdır. Ayrıca Terme Körfez bölgesinde, Vardar Nehri'nin yakınında Olympos Dağı'na bakan kent, çok önemli bir ticaret kavşağıdır (Özdemir, 1999, s. 572). Şehrin bulunduğu jeopolitik konum tarihsel süreç boyunca kültürlerin ve medeniyetlerin buluşma noktası olmuştur. Ayrıca şehrin bulunduğu coğrafi konumun sağlamış olduğu avantajlar şehrin stratejik açıdan önemli bir seviyeye taşımıştır. Tarih boyunca farklı kültürlerden etkilenmiş ve tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Balkanların en önemli şehirleri arasında yer alan Selanik, M.Ö. 315 yılında kurulmuş ve tarihte devletler arasında birçok kez el değiştirmiştir. Makedonlar, Romalılar, Bizanslılar, Normandıyalılar, Frenkler, Venedikliler, Lombardiyalılar, Osmanlılar ve Yunanlılar sırasıyla bu şehre hükmetmişlerdir. Ortaya çıkmış olduğu ilk zamanlardan günümüze kadar Makedonya olarak anılan bölgenin en önemli şehri ve limanı olma özelliğini taşıyan Selanik, Osmanlı coğrafyacıları tarafından “İstanbul'un bir parçası”, Yahudiler tarafından ise “şehirlerin anası” olarak tanımlanmıştır (Kiel, 2009, s. 352). Şehir, ismini II. Philip'in kızı ve Büyük İskender'in kız kardeşi olan Thessalonike'den almıştır. XV.yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiştir. Tarihsel süreç içerisinde Salonico, Selanik, Solun, Salonicha, Salonique, Salonika bunlardan bazıları olmakla birlikte şehrin Osmanlı hâkimiyetinden çıkması sonucunda ismi Thessaloniki olarak resmen kabul edilmiştir (Mazower, 2013, s. 34). Şehrin Osmanlı döneminde ticari faaliyetlerin artmasına bağlı olarak nüfusu artmıştır. Selanik, Osmanlı hakimiyeti döneminde eyalet konumuna yükselerek gelişimine devam etmiştir. Farklı kültürel ve dini unsurları içerisinde barındıran Selanik bu dönemde kültürel çeşitliliğin had safhada olduğu bir şehir hüviyetine bürünmüştür.

Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan müzik aynı zamanda kültürel değerlerin aktarımının gerçekleştirilmesine katkı sağlayan sözlü ve yazılı ürünlerdir. Türk halk müziği halkın coşkusunu, zevk ve duygu zenginliğini; şiir, edebiyat, tarih, coğrafya, gelenek-görenek unsurlarını bunun yanında göç, doğal afetler, savaşlar, kahramanlık olayları gibi toplumsal hafızadan zor silinen olayları bünyesinde taşır ve toplumun yüzyıllar boyu biriktirerek meydana getirdiği kültürünü adeta bir köprü gibi gelecek nesillere aktarır. (Büyükyıldız, 2015: 113). Türk halk müziği ezgileri “Türkü” olarak çalınır ve söylenir. Özbek, türküyü şu şekilde ifade etmektedir: “Hece ölçüsüyle yazılmış, çok defa kavuşturulmuş olan bir halk şiiri biçimi; bu biçimdeki şiirle özel ezgisinin oluşturduğu bir bütün.” (Özbek, 1998: 188). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde (2011: 2402) türkü; hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume olarak tanımlanmaktadır. Terimsel anlamda türkünün tanımı ilk önce Ali Şir Nevâyî'nin “Mîzânü'l-Evzân” isimli kitabında kullanılmış ve şu şekilde ifade edilmiştir: “O haddinden fazla beğenilen ve ruha ferahlık veren zevk u safaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür. Şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himaye eder, Türkî-gûy lakabı ile meşhurdurlar. Bu da Remel-i müsemmen-i mahzûf vezninde tertip edilir” (Bekki, 2004: 25). Türkü kelimesinin Türk'e has, anlamına

gelen “Türkî” (Arapça -î ilgi ekinin getirilmesiyle) kelimesinden, zaman içinde değişime uğrayarak bugünkü halini aldığı genel kabul gören bir açıklamadır. (Büyükyıldız, 2015: 161). Bu tanımlamalar ışığında türkülerin tanımı kısaca “bir millete ait yerel özellikleri taşıyan kültürel unsurların tamamını içeren halk şiiirleridir” şeklinde yapılabilir.

Toplumların kendine ait kültürlerini gelecek kuşaklara aktarmakta kullandığı çeşitli sözlü ve yazılı edebi ürünler bulunmaktadır. Bu edebi ürünlerden biri de türkülerdir. Türkü, sözlü anlatım geleneğinde ezgiyle birlikte söylenen halk şiiiri için kullanılmaktadır. Türkülerin sözleri içerisinde yer alan sembol ve ögeler o bölgenin kültürel değerleri hakkında önemli bilgileri de vermektedir.

Sözlü kültürün taşıyıcılarından biri de söz varlığıdır. Sözvarlığı, kültür varlığının ve dili konuşan toplumun çeşitli niteliklerinin yansıtıcısı olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Aksan, söz varlığını şöyle tanımlamıştır: “Sözvarlığı kavramı dilin sözcüklerini, türetmede görev alan biçimbirimlerini, bileşik sözcük, deyim, atasözü, kalıplaşmış söz gibi öğelerini içerir” (Aksan, 1981: 112). Dile ait söz varlığı o dili konuşan anlamsal kavramlarla maddi ve manevi kültürün yansıtıcısı olarak yer almaktadır. Bir dilin söz varlığını o dilde bulunan ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıplaşmış ifadeler, akrabalık adları, terimler vb. oluşturmaktadır.

KAPSAM VE YÖNTEM

Betimsel yöntemin kullanıldığı bu çalışmada arşiv incelemesi yapılarak Selanik iline ait türküler içerdiği motifler ve semboller dolayısıyla söz varlığı bakımından incelenmiştir. Bu kapsamda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kaynaklarından elde edilen Selanik yöresine ait yirmi altı türkü incelenmiştir. İncelenen türkülerdeki motifler ve semboller tespit edilirken aynı ögenin kaç türküde geçtiği (n) ve bu türkülerde toplam kaç kez tekrarlandığı (f) tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada; türkülerin konuları, türkülerdeki motifler ve sembollere yansıyan kültürel ögeler açıklanmıştır.

BULGULAR

1. Selanik Türkülerinin Konularına Göre Sınıflandırılması

Alan yazında türküler konularına göre çeşitli alt başlıklar altında incelenmiştir. Selanik türkülerinin konuları incelenirken sevgili – aşk, göç, ayrılık, gurbet, doğa, ölüm - ağıt ve ekonomik faaliyetler gibi alt başlıklar ele alınmıştır.

Tablo 1. Selanik Türkülerinin Konuları

Türkü Konusu	Sevgili/Aşk	Göç-Gurbet-Ayrılık	Doğa	Ölüm-Ağıt	Ekonomik Faaliyetler
Türkü Sayısı	17	4	2	2	1

Selanik türküleri konu dağılımına göre incelendiğinde türkülerin ağırlıklı olarak sevgili ya da aşk konularını içerdiği görülmektedir. Bu konuları içeren türkülerde bazen sevgi bazen de özlem duygularının yer aldığı tespit edilmiştir.

Ayrılık konusunu ele alan türkülere “Bir Fırtına Tuttu Bizi” türküsünün sözleri örnek olarak verilebilir:

*Bir fırtına tuttu a yârim bizi deryaya kardı
O bizim kavuşmalarımız a yârim mahşere kaldı*

Vatan sevgisini konu olarak ele alan türküye “Atını Bayledim Delikli Taşa” türküsünün sözleri örnek olarak ele alınır:

*Atımı bayledim delikli taşa
On iki kaymakam bir Kemal Paşa
Yaşa Kemal Paşa binlerce yaşa
Düşmanları yaydın dağ ile taşa.*

Oyun türküsüne “Fatmanın Çiçekleri Dallanır Açmaz” türküsü örnek olarak verilebilir:

*Fatmanın çiçekleri dallanır açmaz
Teyzeleri övünür kızımız kaçmaz
Fatma'nın elinde bir kırık testi
Hasan'ın fesini Aliler kesti*

Sevgi/aşk konusunu ele alan türkülere “Şu Kabak Çiçeği Ne Açar Ne Kokar” türküsü örnektir.

*Şu kabak çiçeği ne açar ne kokar
Sevdiğimin kanleri (A canım) salından akar
Olmaz olsun böyle sevda öldürdün beni
Kalmaz döşeklere (A canım) düşürdün beni*

Ekonomik faaliyet konusunda “tarımı” ele alan “Tütün Dizdim İğneye” türküsü bu konuya örnektir.

Kuyu üstünde kuyu *İşlerim işlerim*
Tütüne saldım kuyu *Tütünleri işlerim*
Tütün Kırmağ giderken *Tütün para ederse*
Terk ederiz uykuyu *Beşibirlik isterim*

2. Selanik Türkülerinde Motif ve Semboller

Selanik türkülerinde yer verilen motif ve sembollere ilişkin bulgular tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 2. Selanik Türkülerinde Geçen Dış Mekân Adları ve Coğrafi Şekiller

Dış Mekan-Coğrafi Şekil	Sevgili/Aşk	Göç-Gurbet-Ayrılık
Dağ	2	2
Kuyu	1	1
Yaka	1	1
Köprü	2	4
Yayla	3	14
Pınar	1	1

Tablo 2’de görüldüğü gibi toplam on Selanik türküsünde coğrafi şekillere yer verilmiştir. Bu türküler içerisinde tespit edilen coğrafi şekiller “dağ, kuyu, yaka, köprü, yayla, pınar”dır. Türkülerde bu tür coğrafi şekillere rastlanılmasında şehrin bulunduğu coğrafi konum etkili olmuştur. Ayrıca doğayla iç içe yaşayan Türk halkının özlem, acı, aşk, sevinç gibi duygularının türkülerle anlatılmasında ve aktarılmasında doğada yer alan bütün motifleri yardımcı öge olarak kullanırlar (Büyükyıldız, 2009, s. 152).

Bekir Ağam koyunu *Şu dağın ardında macır sesi var*
Yakada otlar. *Varın bakın çantasında nesi var*
Ak Ayşe İmnemin *Bir kuru ekmekle bir mor fesi var*
Nikahını toplar. *Vatanın uğruna giden yavrular*

Tablo 3. Selanik Türkülerinde Geçen İklim - Su Ögeleri

İklim – Su Ögeleri	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans
Yağmur	1	1
Su	1	1
Derya	2	2
Pınar	1	1
Buz	1	1
Fırtına	1	1

Tablo 3’te görüldüğü gibi iklim su ögesinin yer aldığı türkü sayısı 7’dir. Bu türkülerde geçen iklim-su ögeleri ise “yağmur, su, derya, pınar, buz ve fırtına”dır. İncelenen türkülerde bu sembollerin yer almasındaki temel etken bölgenin içerisinde bulunduğu iklim şartları ve coğrafi konumudur. Şehrin coğrafi konumu ve iklim şartlarına bakıldığında ise Selanik’in, Thermaikos (Therme) Körfezi’nin kuzey kısmında, Vardar Nehri ağzının 16 km. doğusunda, Chortiats (Hortaç) Dağı’nın eteklerindeki ovada kurulduğu görülmektedir (Kiel, 2009, s. 352). Kente Akdeniz iklimi hakimdir. Temmuz ve ağustos aylarında sıcaklık 31° C ye ulaşırken kış aylarında 1°C civarında seyrederek. Yıllık ortalama sıcaklığıysa 20°C civarındadır (Sarı, 2017, s. 62). Kente ait coğrafi unsurların ve iklim özelliklerinin bu yöreye ait türkülerde yer aldığı görülmektedir.

Bir fırtına tuttu a yârim bizi deryaya kardı
O bizim kavuşmalarımız a yârim mahşere kaldı

Tablo 4. Selanik Türkülerinde Geçen Hayvan Adları

Hayvan Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Yılan	2	9
Kuş	1	1
Şahin	1	1
Bülbül	1	1
Keklik	1	1

Tablo 4’te hayvan adlarının geçtiği türkü sayısı 6’dır. Bu türkülerde geçen hayvan adları “yılan, kuş, şahin, bülbül ve keklik” tir. Tespit edilen hayvan adlarının o bölgede yaşayan hayvanların (yılan, kuş, şahin, bülbül ve keklik) olduğu anlaşılmaktadır.

Gidersen yolda durma *Bir sarı yılan kovaladı beni*
Şahin ol kolda durma *Karaçalılara daladı beni*

Kesrem kirpik seni

*Çağırın anamı gelsin yanıma
Tutsun yılanı sarsın koluma*

Tablo 5. Selanik Türkülerinde Geçen Eşya Adları

Eşya Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Cezve	2	8
Fincan	1	2
Şişe	2	2
Testi	2	2
Lamba	1	1
Çıra	1	1
Kazma	2	2
Orak	1	1
Çanta	1	2
Saban	1	1

Eşya adlarının geçtiği toplam türkü sayısı 14'tür. Tespit edilen eşya adları "cezve, fincan, şişe, testi, lamba, çıra, kazma, orak, çanta ve saban"dır. Günlük hayatın türkülere yansımaları olarak günlük yaşamın her alanında kullanılan 10 ayrı eşya ve araç gereç ismi, toplamda 22 defa türkülerde yer almıştır.

*Yeni cezve yeni cezve kaynar kaynamaz oldu
O benim nazlı yârimin dilleri söyler söylemez oldu*

Tablo 6. Selanik Türkülerinde Geçen Bitki Adları

Bitki Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Gül	1	1
Kabak	1	1
Üzüm	1	1
Tütün	1	7
Kavak	2	2
Armut	1	3
İncir	1	1
Çınar	1	1
Kiraz	1	1
Meşe	1	1

Bitki adlarının geçtiği toplam türkü sayısı olarak 11'dir. Tespit edilen bitki adları "gül, kabak, üzüm, tütün, kavak, armut, incir, çınar, kiraz ve meşe"dir. Bölgede yetişen toplam 10 bitki adı toplamda 19 defa türkülerde yer almıştır.

*Armudumu dişledim ya le lel yalel aman
Sapını gümüşledim ya lellim
Sevdiğimin ismini ya lelel yalel aman
Gömleğime işledim ya llellim*

Tablo 7. Selanik Türkülerinde Geçen Dini Ögeler

Dini Ögeler	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Mahşer	1	1
Kader	1	1
Arife	1	1
Bayram	1	1

Tablo 7’de görüldüğü gibi Selanik türkülerinde geçen dini ögeler “mahşer, kader, arife ve bayram”dır. Bu ögelerin toplam olarak 4 türküde geçtiği tespit edilmiştir.

O bizim kavuşmalarımız a yârim mahşere kaldı
O bizim kavuşmalarımız a yârim ahrete kaldı

Tablo 8. Selanik Türkülerinde Geçen Renkler

Renk Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Sarı	2	4
Mor	2	2
Al	1	1
Ak	1	1
Ela	1	1

Tablo 8’de görüldüğü gibi Selanik türkülerinde geçen renk adları “sarı, mor, al, ak, ela”dır. Toplam 7 türküde 9 defa renk adlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Askerdeki mor dal fesli amman amman. *Bekir Aşam bağları*
Şimdi gönlünden geçti *İncir dalları*
 Aman İmnemin
 Sarılı şalvarı.

Tablo 9. Selanik Türkülerinde Geçen Kıyafet İsimleri

Kıyafet Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Çorap	1	1
Şalvar	1	1
Gömlek	1	1
Entari	1	1
Çarık	1	1

Selanik türkülerinde geçen kıyafet adları “çorap, şalvar, gömlek, entari ve çarık” olarak tespit edilmiştir. Toplam olarak 5 türküde geçen 5 kıyafet ismi günlük hayatta insanların en çok kullandıkları kıyafetlerdir.

Yemek yoktur yemeye (of of)
Bütün yaz çalışırız
Entarisi yok giymeye (of of)

Tablo 10. Selanik Türkülerinde Geçen Yiyecek - İçecek İsimleri

Yiyecek İsimleri	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Ekmek	2	2
Kahve	1	1
Yağ	1	1
Katık	1	1
Ayran	1	1

Tablo 10'da görüldüğü gibi Selanik türkülerinde geçen yiyecek-içecek isimleri “ekmek, kahve, yağ, katık, ayran”dır. Toplam 10 türküde 6 defa yiyecek isimlerinin kullanıldığı belirlenmiştir.

*Varın bakın çantasında nesi var
Bir kuru ekmekle bir mor fesi var*

Tablo 11. Selanik Türkülerinde Geçen Kadın - Erkek Adları

Kadın – Erkek Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Paşa Dudu	1	4
Bekir	1	4
İbrahim	1	1
Emine (İmnem)	2	10
Ayşe	2	2
Kasım	1	1
Hasan	2	4
Fatma	3	6
Hatipoğlu	1	2
Kemal Paşa	1	1

Selanik türkülerinde tespit edilen kadın-erkek adları “Paşa Dudu, Bekir, İbrahim, Emine, Ayşe, Kasım, Hasan, Fatma, Hatipoğlu, Kemal Paşa’dır.” Toplam olarak 15 türküde 31 defa kadın /erkek isimleri kullanılmıştır.

*Hasan Yazıcı
Kafesten bakar
Bekir Ağam İmneye
Görümlük takar*

Tablo 12. Selanik Türkülerinde Geçen Akrabalık Adları

Akraba Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Baba	3	3
Anne (Ana)	2	2
Abe	1	1
Yenge	1	1
Gelin	1	1
Enişte	1	1

Tablo 12’de görüldüğü gibi Selanik türkülerinde geçen akrabalık adları “baba, anne, abe, yenge, gelin ve enişte” dir. Toplam 9 türküde 9 defa yiyecek isimlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Babasının kahvecisi
Annesinin yardımcısı
Abesinin çapacısı
Yengesinin yardımcısı

Tablo 13. Selanik Türkülerinde Geçen Takı - Aksesuar Adları

Takı - Aksesuar Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Kemer	2	2
Mendil	2	2
Beşibirlik	1	1
Görümlük	1	1
Çember	1	1

Tablo 13’te görüldüğü gibi Selanik türkülerinde geçen takı-aksesuar adları “kemer, mendil, beşibirlik, görümlük ve çember”dir. Toplam 7 türküde 7 defa takı-aksesuar adlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

İşlerim işlerim
Tütünleri işlerim
Tütün para ederse
Beşibirlik isterim

Tablo 14. Selanik Türkülerinde Geçen Organ Adları

Organ Adları	Geçtiği Türkü Sayısı (n)	Frekans (f)
Boyun	1	1
Bel	2	2
El	2	2
Göz	3	3
Diz	2	2
kaş	2	2

Tablo 14’te görüldüğü gibi Selanik türkülerinde geçen organ adları “boyun, bel, el, göz, diz ve kaş”tır. Toplam 12 türküde 12 defa organ adlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Gide gide gitmez oldu dizlerim
Beyler amman amman dizlerim
Aylemekten görmez oldu gözlerim
Beyler amman amman gözlerim

SONUÇ

Türk müzik kültürü Orta Asya’dan başlayıp Anadolu’ya kadar devam eden uzun bir süreci kapsar. Türk müziği, diğer müzik kültürleriyle bu uzun süreç içerisinde etkileşime girerek değişikliğe uğramıştır. Bunun sonucunda Türk müzik kültürü kendi içinde farklı müzik türlerini oluşturmuştur. Oluşan bu müzik türlerinden biri de Türk halk müziğidir.

Türk halk müziği, bu topraklar üzerinde yaşayan insanların duygularını anlattığı, kendi öz kültürlerini yansıttığı halka mal olmuş müzik türüdür.

Bir toplumun sahip olduğu kültürde motif ve sembolleri görmek mümkündür. Toplumun sözlü kültür ürünlerinden biri olan türküler, bölgenin kültürel değerlerine ait izler taşımaktadır. Şimdiye kadar Rumeli türkülerine dair bazı incelemeler (Sosyal, 2007; Uğurlu, 2019) yapılmıştır fakat Selanik türkülerine dair bir inceleme yapılmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın amacı köklü tarihi ile birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Selanik türkülerini söz varlığı bakımından incelemektir. Selanik türküleri konu dağılımına göre incelenmiş ve türkülerin ağırlıklı olarak sevgili ya da aşk konuları içerdiği tespit edilmiştir. Türküler içerisinde tespit edilen coğrafi şekiller “dağ, kuyu, yaka, köprü, yayla, pınar”; iklim-su öğeleri ise “yağmur, su, derya, pınar, buz ve fırtına”; hayvan adları “yılan, kuş, şahin, bülbül ve keklik”, eşya adları “cezve, fincan, şişe, testi, lamba, çıra, kazma, orak, çanta ve saban” bitki adları “gül, kabak, üzüm, tütün, kavak, armut, incir, çınar, kiraz ve meşe”; dini öğeler “mahşer, kader, arife ve bayram”, renk adları “sarı, mor, al, ak, ela”, kıyafet adları “çorap, şalvar, gömlek, entari ve çarık”; yiyecek-içecek isimleri “ekmek, kahve, yağ, katık, ayran”; kadın-erkek adları “Paşa Dudu, Bekir, İbrahim, Emine, Ayşe, Kasım, Hasan, Fatma, Hatipoğlu, Kemal Paşa; akrabalık adları “baba, anne, abe, yenge, gelin ve enişte”; takı-aksesuar adları “kemer, mendil, beşibirlik, görümlük ve çember”; organ adları “boyun, bel, el, göz, diz ve kaş” tır. Bu sonuçlar doğrultusunda incelenen Selanik türkülerinde tespit edilen kültürel motiflere yörenin yer şekillerinin, ikliminin, akarsularının, bitki örtüsünün, hayvanlarının, fizikî faktörlerinin önemli oranda etki ettiğini söylemek mümkündür. Tespit edilen kültürel motiflerde renkler, dinî unsurlar, aile, göç, ekonomik faaliyetler gurbet, acı, yaşanan tarihi olaylara ait öğeler yer almaktadır. Bunlara ek olarak yöresel kıyafetler, kullanılan aksesuar adları da türkülere yansıdığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda günlük hayatta sıklıkla kullanılan araç ve gereçlerin türkülerde kullanımına da rastlanılmıştır.

Toplumun kültürel zenginliklerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında o topluma ait sözlü ve yazılı eserlerin varlığı önem arz eder. Bu bakımdan özellikle derslerde bu türkülerden faydalanılması o kültürün aktarılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2015). *Türkçenin sözvarlığı* (1. bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. Pan Yayıncılık.
- Bekki, S. (2004). *Baş yastıkta göz yolda/ Sivas türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Büyükyıldız, Z. (2009). *Türk halk müziği ulusal Türk müziği* (1. bs.). Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Elçin, C. (2004). *Türk şiir bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Esen, A.Ş. (1999) *Anadolu türküleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güven, M. (2009). *Türküler dile geldi*. Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Kaya, D. (1999). *Anonim halk şiiri*. Akçağ Yayınları.

- Kiel, M. (2009). *Selanik*. İslam Ansiklopedisi. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Mazower, M. (2007). *Hayaletler şehri: Hristiyanlar, Müslümanlar ve Yahudiler* (Çağalı Güven, G., Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Özbek, M. (1998). *Türk halk müziği el kitabı I terimler sözlüğü* (1. bs.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Özbek, M. (1994). *Folklor ve Türkülerimiz*, Ötüken Yayınları.
- Özdemir, B. (1999). *Selanik'in 1840'lı yıllardaki nüfus yapısı üzerinde bir deneme*. Osmanlı (C. IV). Yeni Türkiye Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğurlu, U. (2019). Rumeli türkülerinin eğitim müziğinde kullanılabilirliğinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Sarı, H. İ. (2017). Yunanistan ekonomisinde turizmin yeri ve önemi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.
- Soysal, F. (2007). Rumeli olay türküleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yakıcı, A. (2007). *Halk şiirinde türkü/ tanım-tasnif-inceleme-metin*. Ankara: Akçağ.

EVALUATION OF SELANIK FOLK SONGS IN TERMS OF VOCABULARY AND CULTURAL MOTIFS

ABSTRACT

Folk songs are one of the cultural elements that reflect the life style of Turkish people, their socio-cultural characteristics, their experiences in the historical process, their religious beliefs, traditions and customs. In addition, folk songs are products of oral literature that reflect the reactions and feelings of the society against the events experienced. Therefore, folk songs have an important place in folklore studies since they concern both the social life of the people, their music and poetry. Turkish folklore has been kept alive in Thessaloniki region, which is one of the important cities of Turkish history. The importance of folk songs in this folklore is quite high. Vocabulary of the Turkish language is revealed with reference to works such as literary works, poems, historical texts, as well as folk songs that belong to oral culture. Until now, studies on Thessaloniki have been made, but no study has been done on the vocabulary in folk songs. Based on this shortcoming, in this research, it is aimed to determine the vocabulary and cultural motifs in Selanik folk songs. Descriptive method was used in the study. In this context, twenty-six folk songs belonging to Thessaloniki region, which were reached from the sources of the Turkish Radio and Television Corporation (TRT), were examined by document analysis. The analyzed Selanik folk songs have been classified in terms of their subjects and examples of folk songs that are suitable for the classification have been given. In addition, it is seen that cultural motifs of the region, landforms and outdoor elements, climate, animals, plants, religious elements, colors, names of women and men, relatives, clothing and jewelry, used items, food and beverage and organ names are used in folk songs. As a result of the research, it was determined that the vocabulary in the folk songs of Selanik region is closely related to the cultural texture of the region. It would be beneficial to use these folk songs for cultural transfer at different levels of schools. The lack of many studies and written sources about Selanik folk songs, especially in terms of content, sound, word and sentence analysis, has caused the study to be limited.

Keywords: Cultural motif, Selanik, vocabulary, folk song.